

Klovsundheden halter

Foto: Pia Nielsen

Kun ca. en fjerdedel af de halte køer i landets besætninger bliver opdaget. Det rammer både dyrevelfærd og økonomi. Dyr læge opfordrer til øget fokus på klovsundhed, blandt andet ved hjælp af halthedsscoreing.

Opgaven er tung, tidskrævende og svær at få plads til i en travl tid med en presset økonomi. Alligevel kan det – som mange landmænd allerede har gjort – betale sig at øge fokus på klovsundheden. Ikke mindst i besætninger med højtydende køer, som især rammes af klovlidelser, og hvor et begyndende klovproblem ofte vil blive overset ifølge dyrlæge Peter Raundal, SEGES.

”Selv om en højtydende ko med et begyndende klovproblem fortsat giver 11.000-12.000 kg EKM og dermed ikke skiller sig voldsomt ud, vil den alligevel ende med at tabe 300-800 kg mælk i laktationen. Det ligger der mange penge i,” forklarer Peter Raundal, og kalder klovlidelser for et under-vurderet problem.

”Fra en rundspørge blandt kvægcheferne ved vi, at op mod halvdelen af landets besætninger vurderes at have udfordringer på området. Samtidig viser undersøgelser, at kun ca. 25 pct. af de køer, der halter, bliver opdaget og behandlet i tide. Det går både ud over dyrevelfærd og økonomi,” siger Peter Raundal.

Mangel på viden

At en stor del af landets køer alligevel har fx digital dermatitis og såleblødninger skyldes bl.a. mangel på viden om, hvad halthed egentlig er.

”Mange ser bort fra de moderat halte køer og venter med at behandle denne gruppe af dyr, indtil problemet er grelt. Derved går man glip af indtægten fra den ekstra mælk, koen kunne have ydet, hvis man havde sat ind tidligere. Desuden vil behandlingen af klovlidelsen tage længere tid, være mere kompliceret og blive dyrere, fordi den har fået lov at udvikle sig,” siger Peter Raundal.

For at imødegå denne problematik opfordrer han til, at mælkeproducenter såvel som rådgivere lærer at halthedsscore en besætning.

”Man vurderer hvert enkelt dyr og giver det et tal på en skala, der fx går fra 1 til 5, hvor 5 er ”Stærkt halt”. På den måde kan man finde niveauet af halthed i sin besætning samt finde frem til de moderat halte køer, dvs. dem med en halthedsscore på 3, og få dem behandlet i tide,” påpeger Peter Raundal.

50 køer i timen

Ifølge ham kan man lære at halthedsscore på relativt kort tid.

”Det er dog en større udfordring at få indpasset systematiske og jævnlige halthedsscoreinger af alle køer i de daglige pasningsrutiner. Et SEGES-forsøg fra sidste år med halthedsscoreing i 12 malkekvægsbesætninger udført efter en 5-trinsskala viste, at man ved at udføre opgaven systematisk kan halthedsscore 50 køer i timen,” siger Peter Raundal.

Derved vil en gennemsnitlig besætning med 160 køer kunne halthedsvurderes på godt tre timer pr. gang. Er opgaven at finde de akut halte køer, skal vurderingen ske ret hyppigt, fx hver 14. dag.

”Om man vil finde den tid, må man gøre op med sig selv. Man kan så regne på, hvad en bedre klovsundhed vil betyde for mælkeydelsen og dødeligheden i besætningen og sætte tidsforbruget til halthedsscoreing i forhold til det,” argumenterer Peter Raundal.

Ifølge ham er klovlidelser årsag til halvdelen af de aflivninger af køer, der årligt foretages med tab til følge for landmanden.

”En død ko betyder et tab på omkring 13.000 kr. Så hvis man ved at få en bedre klovsundhed kunne undgå et par aflivninger i sin besætning, kunne man spare 26.000 kr. Nogle af de penge kunne man bruge til arbejdstimer til halthedsscoreing og klovpleje,” konstaterer Peter Raundal.

Men selv mindre drastiske hændelser end aflivning kan koste store summer, når det gælder halthed. En række forskellige undersøgelser har vist, at

Vurder haltheden

– Eksempel på en halthedsscoreing i 5 trin

1. **Normal.** Flad ryglinje og jævn gang.
2. **Ujævn gang.** Korte skridt og krum ryglinje
3. **Halt.** Krum ryglinje både når koen står og går. Ingen hovednikken.
4. **Tydelig halt.** Krum ryglinje. Hovednikken under gang. Tydelig halten.
5. **Stærkt halt.** Begrænset/ingen støtte på halt(e) ben. Svært ved at rejse og lægge sig.

halte køers ydelse falder 300-800 kg pr. laktation. Dertil kommer dårligere reproduktion, øget huldtab og en dårligere slagtepris. Hvad det konkret betyder i en besætning, kan man få et bud på ved brug af SimHerd.

Som den største forhindring for at forbedre klovsundheden nævner Peter Raundal mangel på konkret viden om tilstanden i besætningerne.

Derfor opfordrer han landmænd og klovbeskærere til systematisk at registrere klovlidelser ved behandling og ved klovbeskæring.

”Mands minde rækker ikke langt tilbage, så en systematisk registrering på en skærm på siden af klovbeskæringsboksen er den eneste vej frem. Det tager få sekunder og kan gøres, mens koen kommer ud af boksen. På baggrund af de registreringer kan håndteringen af klovsundheden i besætningen baseres på konkret viden fremfor formodninger,” argumenterer Peter Raundal.

Men også den helt grundlæggende opfattelse af, at dyr med klov- og lemmeproblemer lider, kan give klovsundheden et løft. Således rangerer medfølelse højere end økonomiske hensyn i en britisk undersøgelse af, hvad der motiverer landmanden til at behandle et dyr med klovproblemer.

”At opfattelsen af, at det er synd for koen med den smertefulde klovlidelse, vejer tungt, kan lyde banalt, men det må hænge sammen med landmandens empati for sine dyr og med hans faglige stolthed,” siger Peter Raundal.

/Henrik Lomholt Rasmussen

Effektivt opgør med klovlidelser

Antallet af klovlidelser er raslet ned hos en landmand, efter at han købte, installerede og hyppigt bruger en kloveskæringsboks i sin stald.

Det var en stor investering, men pengene kunne ikke være brugt bedre. Sådan siger Jesper Jensen, mælkeproducent på Kirstinesminde ved Fjerritslev, om den kloveskæringsboks, han købte og installerede i sin stald i februar i år.

"Det er ikke nemt at låne penge for tiden, så når man bruger 230.000 kr. på at købe en kloveskæringsboks og få den sat op i stalden, skal den også bruges. Det gør vi. Og det er en succes. For siden vi begyndte at kloveskære og registrere de behandlede dyr en gang om ugen, er antallet af dyr med klovlidelser gået støt nedad," fortæller Jesper Jensen.

Før den nye professionelle boks blev købt, havde Jesper Jensen en mobil boks, som skulle køres ind over kørerne, mens de stod i fangitter.

"Det fungerede ikke særlig godt, og vi havde store problemer med digital dermatitis. Den første gang, vi brugte den nye boks, havde vi 50 dyr igenem og fulgte op på gamle tilfælde af digital dermatitis og behandlede de nye tilfælde. Siden faldt tallet af behandlede dyr til 40, så 30 og så 20. Nu er vi nede på 10-15 stykker om ugen og har i alt haft cirka 300 dyr gennem boksen," siger Jesper Jensen.

En vigtig årsag til de gode resultater er god logistik.

"Det handler om at få stillet boksen ordentligt an, så den er let at komme til. Ellers får man den ikke brugt. Hos os lukkede vi en gammel kreaturgang af og placerede kloveskæringsboksen der efter at have sat et hjultræk på den. Det tager kun 5-10 minutter at trække boksen frem. De 15 dyr, vi tager fra, kan stå på gangen bag boksen og gå ind i den et efter et," forklarer Jesper Jensen.

Hurtig behandling

Den lette tilgængelighed sikrer, at man får taget de akutte tilfælde af halthed.

"Ser vi en ko, som halter i malkestalden, kan vi hurtigt få den behandlet i boksen i stedet for lige at lade den gå en halv uge mere. På den måde undgår vi både, at lidelsen udvikler sig, og at mælke-

ydelsen falder," påpeger Jesper Jensen, hvis 250 DH i gennemsnit yder 12.300 kg EKM.

Han sørger for at få alle behandlinger registreret med det samme på en computer, som er monteret på kloveskæringsboksen.

"Registreringerne bruger vi i styringslisterne i DMS Dyreregistrering. Det gør det nemmere at følge op på dyr, der har fået en forbindelse på som behandling mod digital dermatitis. Efter tre dage tjekker vi, om kloven er helbredt. Er den ikke det, får den en ny forbindelse. På den måde undgår vi, at en digital dermatitis blusser op igen," fortæller Jesper Jensen, som tidligere havde månedlige besøg af sin kloveskærer.

"Dengang tog han 70-100 køer pr. besøg. Nu kommer han kun tre gange om året og samler op på cirka 100 køer," konstaterer Jesper Jensen.

Sejt træk

Hos SEGES glæder dyrlæge Pia Nielsen sig over den nordjyske landmands succesfulde indsats mod klovlidelser.

"Det kræver vilje og konsekvens, men Jespers historie viser, at det kan betale sig at behandle tidligt i forløbet," konstaterer Pia Nielsen.

Jesper Jensen er enig. "Den første gang, vi kloveskar, brugte vi hele dagen på 50 dyr. Nu kan vi tage 15 køer på en time. Jeg har aldrig været vild med kloveskæring og havde ikke forventet, at det ville blive sjovt. Men nu kan jeg se, at det er en god forretning. Næste mål er at få monteret brusepistoler på boksen, så vi kan vaske klovene med vand og sæbe. Det er effektivt imod digital dermatitis," siger Jesper Jensen.

Han står for kloveskæringen med hjælp af en elev.

"Vores fodermester er sygemeldt. Selv om jeg derfor altid skal stå for beskæringen, fortsætter vi med at bruge boksen fuldt ud," siger Jesper Jensen og opfordrer sine kolleger til at øge fokus på klovsundheden.

"Ser man en yverbetændelse, reagerer man omgående. Sådan bør det også være med klovlidelser. Kloveskæringsboksen er den bedste investering, vi har gjort, for udgiften til den går direkte til kørernes velfærd. Det er dem, vi tjener penge på," fastslår Jesper Jensen.

/Henrik Lomholt Rasmussen

"Ser man en yverbetændelse, reagerer man omgående. Sådan bør det også være med klovlidelser," siger mælkeproducent Jesper Jensen. Foto: Maren Kirstine Jensen.

tema | Klovsundhed

Rusk op i rådgiveren

En nordjysk konsulent opfordrer landmænd og rådgivere til nytænkning, hvis det går trægt med at få bugt med klovlidelser.

Kære landmænd. Vær ikke bange for at tage bladet fra munden, hvis I ikke er med på rådgiverens forslag til forbedring af klovsundheden. Sådan lyder opfordringen fra Anne-Mette Søndergaard, chefkonsulent hos LandboNord.

"Landmanden kan med god samvittighed spørge sin rådgiver, om han kender andre kompetente rådgivere, der kunne involveres, hvis man synes, at det, der har været arbejdet med, ikke rykker nok," siger Anne-Mette Søndergaard.

Derfor opfordrer hun sine kolleger til at sætte sig ind i den enkelte landmands situation og tænke på nye måder.

"Det nytter ikke på forhånd at have besluttet, hvad der skal siges, når man står ud af sin bil og går ind i stalden. Man skal møde landmanden der, hvor han er," siger Anne-Mette Søndergaard.

Postelastikken gav bonus

For at få åbnet for en dialog kan det være nødvendigt at bruge utraditionelle midler. Fx en postelastik. Sådan en brugte Anne-Mette Søndergaard i en besætning, hvor halvdelen af de 400 køer var halte.

"Kørerne gav 30 liter mælk om dagen. Det var landmanden tilfreds med, og han ville ikke høre på mine argumenter om, at dyrene ville kunne give endnu mere mælk, hvis de ikke haltede. Så aftalte vi at gå en tur i stalden, hvor jeg skulle give ham et svirp med postelastikken på armen, hver gang vi så en halt ko. Efter turen var armen rød og hævet. Men smerten havde fået ham til at forstå, at når noget gør ondt på en ko, kan den ikke det, vi gerne vil have den til; nemlig at give så meget mælk som muligt. Det motiverede ham til at få forbedret klovsundheden," fortæller Anne-Mette Søndergaard.

Generelt mener hun, at landmændene arbejder hårdt på at få forbedret klovsundheden.

"Man ved, hvilke løsninger der skal til, men at få bugt med klov- og lemmelidelser er en tung opgave, som kræver arbejdsro, tid og prioritering. Det er store krav i en travl hverdag med et tungt økonomisk pres," konstaterer Anne-Mette Søndergaard.

/Henrik Lomholt Rasmussen

Er dine malkeklude bakteriebomber?

Slidte klude, overfyldte vaskemaskiner og for lav vasketemperatur kan hurtigt forvandle effektiv patteaftørring til effektiv smittespredning.

En klud pr. ko er børnelærdom i de fleste malkestalde. Men *hvilken* klud, er der måske mindre opmærksomhed om. Ifølge kvalitetsrådgiver Benny Kirkeby, SEGES, risikerer man, at kludene er de rene bakteriebomber, hvis man ikke følger nogle enkle retningslinjer.

Klare retningslinjer for stofklude

"Både gode, gammeldags bomuldsklude og mikrofiberklude fungerer rigtig godt. Men det er vigtigt, at man sørger for, at de bliver vasket ordentligt," forklarer Benny Kirkeby. I mange besætninger oplever han, at vaskemaskinen proppes til randen med kludene.

"Men det bliver de altså ikke rene af". Benny

Kirkeby anbefaler derfor, at man sætter et stykke rødt tape midt på vaskemaskinens låge og på den måde angiver, hvor meget maskinen må fyldes. Vasketemperaturen er også afgørende. Den skal, iflg. kvalitetsrådgiveren, ligge over 60° under vasken, for at man er sikker på, at bakterierne bliver slået ihjel. Ligeledes er det vigtigt at bruge den rette mængde sæbe – og ikke mindst at bruge sæbe hver gang.

"Det er et virkelig dumt sted at spare, men jeg ser, at man nogle steder kun kommer sæbe i maskinen ved dagens første kludevask," fortæller Benny Kirkeby, som også understreger betydningen af, at alle medarbejdere kender den rigtige dosering.

"Lav eventuelt en SOP (procedurebeskrivelse) for kludevask og hæng den op over vaskemaskinen," lyder hans anbefaling. Han tilføjer, at vaskemaskiner, der er beregnet til vask af malkeklude, er at fortrække, men at en velfungerende husholdningsvaskemaskine godt kan bruges, hvis man føl-

ger de nævnte procedurer. Endelig understreger Benny Kirkeby, at det er vigtigt, at kludene skiftes ud regelmæssigt.

"Slidte, halvgennemtsigtede klude tørrer ikke ordentligt. I stedet bliver det handsken, der tørrer yveret – og så er der helt sikkert smittespredningsgaranti," lyder det fra kvalitetsrådgiveren.

Engangspapirklude fungerer iflg., Benny Kirkeby, også rigtig godt til patteaftørring. Her er man helt sikker på altid at have en ren klud. Til gengæld er det helt afgørende at fordyppe eller spraye med et skummiddel, der opløser snavs på patterne.

"Tørt papir på tørt yver giver ikke rene patter," forklarer han og tilføjer, at papir i øvrigt har den fordel, at man sparer både sæbe, vand og strøm til vaskemaskinen.

Lav et egenkontrolprogram

For at sikre sig, at stofkludene både er rene og hele kan man lave et lille egenkontrolprogram:

- Udskift kludene jævnlige. Sæt et fast interval, så alle klude fx er skiftet ud hvert halve år.
- Tjek vaskemaskinen jævnlige. Vær sikker på, at indstillingen 60° C også vasker ved 60° C. Få evt. lavet et servicetjek.
- Lav SOP for vask af klude. På den måde kender alle både temperatur og sæbedosering.
- Sørg for rene kludespande. Hvis man lægger rene klude i en beskidt spand, er man lige vidt.

/Kirsten Marstal

Vores Mælk®
- en ren fornøjelse

Pas på dæktråde i foderet

Dåser er aldrig blevet fundet som årsag til kodød. Det er dæktråde derimod.

At smide tomme øl- og sodavandsdåser i naturen og på markerne er en uskik. Bl.a. fordi dåserne kan ryge med i græshøsten, blive knust ved snitningen og havne i ensilagen som metalsplinter. Men at tro, at dåsesplinter i foderet kan udgøre en dræbende trussel mod køer, er en fejl ifølge dyrlæge Peter Raundal, SEGES.

"Det er noget svineri at smide tomme dåser fra sig, men man har aldrig fundet, at dåser var årsag til en kos død som diskuteret i mediernes på det seneste. Dåsesplinternes form og størrelse gør, at køerne enten sorterer dem fra, eller at de ikke kan forårsage skader i mavetarmkanalen," siger Peter Raundal.

Derimod er der dokumentation for, at rustne dæktråde – fx fra mornede dæk, der er blevet brugt til at holde presenningen over ensilagen på plads med – kan slå en ko ihjel.

"De sylespidse ender af dæktrådene kan blive fanget i netmavens indvendige folder og prikke hul

i mavevæggen, når netmaven trækker sig sammen for at tømme indholdet over i vommen. Dæktrådene kan herefter vandre ud i bughulen, hvor de kan forårsage betændelse. Men de kan også fortsætte til mellemgulvet og videre til lunger og hjertesæk. Når dæktrådene helt derop, eller er der sket en omfattende bughindebetændelse, kan det have en dødelig udgang," forklarer Peter Raundal.

Dæktrådene er, sammen med bl.a. hegnstråd, søm og skruer, skyld i op mod hvert tiende døds-tilfælde hos malkekøer ifølge en videnskabelig artikel, der er baseret på et dansk studie, i det ansete amerikanske magasin Journal of Dairy Science.

/Henrik Lomholt Rasmussen

Tjek din foderleverandør

Din foderleverandør skal være tilsluttet erhvervets aftaler om at undgå aflatoxin og animalsk fedt i foderet.

For at sikre bedst mulig fødevarer kvalitet har kvægbruget og mejeriene i flere år haft en frivillig aftale med foderstofindustrien om helt at undgå aflatoxin i tankmælken, hvilket er et væsentligt skrapere krav, end loven foreskriver. Ligeledes har man en aftale om at undgå animalsk fedt i foderet. Der er ganske vist ingen ernærings- eller sundhedsmæssige problemer forbundet med at bruge animalsk fedt til kvæg. Den aftale er truffet, fordi kvægets optagelse og omsætning af fedtsyrerne kan give anledning til etiske overvejelser. I mejeriernes kvalitetsprogrammer er det derfor et krav, at producenterne foderleverandører er tilsluttet de frivillige aftaler. Du kan tjekke, om din foderleverandør er tilsluttet aftalerne på: www.landbrugsinfo.dk > kvæg > foder > tilskuds-foder.

/Rudolf Thøgersen

En SOP sørger for, at ingen er i tvivl om procedurerne. Foto: Lars Mortensen, SEGES.

Undgå antibiotikauheld med gratis SOP

Upload fotos og tekst til SOP-skabelon og få SOP'en tilsendt lamineret og klar til ophængning i malkestalden – gratis.

Der er behov for, at besætningerne strammer op om procedurerne for at undgå uheld med antibiotika i mælken. For mens antallet af uheld faldt i 2014, viser de seneste tal for 2015 desværre, at det går den forkerte vej. Ifølge teamleder Iben Strøm, SEGES var den samlede forekomst af antibiotikauheld sidste år på 0,070 pct. I år er tallet allerede her inden sommerperioden på 0,083 pct.

“Det er en foruroligende udvikling, og vi opfordrer landmændene, deres dyrlæger og kvalitetsrådgivere til at øge den forebyggende indsats,” lyder det fra Iben Strøm.

Hun anbefaler, at man understøtter de daglige procedurer med en SOP (procedurebeskrivelse) for området, som SEGES, Arla, medicinalvarefirmaet Boehringer og Dyrlægeforeningen har lavet sammen. På Boehringer's hjemmeside kan man – evt. i samarbejde med sin dyrlæge eller kvalitetsrådgiver – lave SOP'en specifikt til den enkelte besætning

og uploade fotos. Derefter trykker Boehringer den, laminerer den og sender den – klar til brug i forbindelse med malkningen.

SOP med fotos fra din besætning
Blandt de dyrlæger, som har benyttet sig af SOP'en, er Lise Møller Grønbæk fra Ringe Dyrehospital.

“En af mine landmænd var kommet til at malke en behandlet ko med. Det tog vi en snak om og blev enige om, at det kunne være godt med en SOP, så man bliver mindet om procedurerne og ikke er tvivl om dem,” fortæller Lise Møller Grønbæk.

Via skabelonen på Boehringer's hjemmeside lavede hun og landmanden en SOP med fotos fra besætningen.

“Det var meget nemt og ligetil. Og godt med fotos fra landmandens egen besætning – det gør det mere nærværende,” lyder det fra dyrlægen.

Lav din SOP her: www.bivet.nu > vetsupport Kvæg og Svin > sikker malkning.

/Kirsten Marstal

Vores Mælk
- en ren fornøjelse

Uheld bliver dyrere

I januar indførte Arla et nyt kontrolsystem, så alle leverandørbesætninger bliver testet for antibiotika ved ca. hver tredje mælkeafhentning. For yderligere at stramme op om procedurerne indfører Arla fra 2016 en ordning, der betyder, at uheld kan komme til at koste landmanden betydeligt mere end i dag. Med denne ordning bliver landmanden gjort ansvarlig for den mælk, som mejeriet må kassere på grund af mælkeleverance med antibiotika. Man kan således risikere at skulle betale for indholdet i en tankbil, dvs. op til 40 tons mælk.

Tilbud til nyuddannede ledere i kvægbruget

SEGES tilbyder nyuddannede ledere i kvægbruget at deltage i erfagrupper med fokus på, hvordan DMS Dyreregistrering bruges bedst på bedriften. Giv din nye leder chancen.

Virksomhedsledere, agrarøkonomer, produktionsledere, foderrestre m.fl. De nyuddannede ledere er trænet i at få styr på næringsstoffer og fodereffektivitet, planlægning og opfølgning samt daglig management. Nu skal de ud og bruge alt det, de har lært, og bedriften skal have gavn af deres viden.

For at styrke deres indsats tilbyder SEGES deltagelse i erfagrupper med fokus på dagligdagen med DMS Dyreregistrering. I erfagruppen arbejder man med, hvordan

DMS mest effektivt kan bidrage til optimering af de daglige rutiner, brug af målepunkter, analyser og benchmarking samt give overblik over produktion og økonomi i fremtiden. Og så skal gruppen selvfølge sig ud at besøge de bedrifter, deltagerne arbejder på.

Tilmelding

Tilmelding til erfagruppen sker via en SEGES-blanket, som fås ved henvendelse til landbrugsskolen. Det koster ikke noget at deltage, så kom ud af busken og tilmeld dig – eller tilmeld din nye medarbejder. Deltagerne får gratis abonnement på hele DMS Dyreregistrering.

Yderligere oplysninger: Lone Waldemar, SEGES, tlf. 8740 5314, mail: lnw@seges.dk

/Lone Waldemar

Forskning bekræfter værdien af støvleskift

En svensk dyrlæge har som den første påvist, at gæsters støvleskift før et staldbesøg bidrager til at reducere risikoen for smitteoverførsel.

At gæster skifter støvler før et staldbesøg, har længe været god latin. Men nu er det, for første gang, også blevet videnskabeligt dokumenteret, at støvleskift reducerer risikoen for smitteoverførsel. Bag dokumentationen står den svenske dyrlæge Anna Ohlson. I en undersøgelse af sammenhængen mellem daglige rutiner og overførslen af coronavirus og BRSV i 257 svenske malkekvægsbesætninger kom hun frem til, at ‘undladelsen af ikke at tilbyde støvler til gæster er associeret med at være antistof-positiv over for BCoV og BRSV.’

“Støvler er svære at gøre helt rene, og derfor er der høj risiko for,

at man kan overføre smitte fra coronavirus eller BRSV, hvis man går ind i en ‘ny’ stald uden at have skiftet støvler,” fortæller Anna Ohlson.

Derfor opfordrer hun til, at man på sin bedrift altid har flere par støvler i forskellige størrelser til rådighed for gæster.

“Det er vigtigere end rene kitler, som fx for en dyrlæge er lette at have liggende i bilen,” konstaterer Anna Ohlson.

Hendes undersøgelse er bl.a. blevet publiceret i det ansete britiske magasin ‘Veterinary Record’.

/Henrik Lomholt Rasmussen